

PROBLEMS OF LEGISLATIVE REGULATION OF ENSURING THE INTEGRITY OF THE JUDICIARY

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ

Kateryna Romanchuk¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-630-0-23>

У контексті розбудови правової держави та євроінтеграційних процесів в Україні важливим та актуальним аспектом є запобігання корупції та корупційних ризиків шляхом правильного законодавчого регулювання питань доброчесності суддів та забезпечення такого базового принципу через стійкий порядок формування суддівського корпусу, попередження чинників корупції у судовій системі України для утвердження незалежності судової гілки влади, як реального гаранта основоположних принципів правової, соціальної та демократичної держави. Актуальність аналізу судової практики зумовлюється важливістю зростання суспільної довіри до судової влади, але з іншого боку забезпечення такого правового регулювання встановлення відповідності до доброчесної поведінки, яка не перешкоджає незалежності судів в рамках принципу невторчання у діяльність даної гілки влади.

Доброчесність у сучасному правовому полі України розглядається як комплексна та системоутворююча категорія, яка окреслюється позитивною моральною якістю щодо чесної, відкритої, справедливої та відповідальної поведінки, тобто є чинником зменшення рівня корупції, як превентивний захід. Доброчесність складається з інституційного та індивідуального фактору, де унормовані стандарти суддівської етики та відповідне дотримання на рівні свідомості особи етичної культури співіснують, як взаємозалежні категорії. Національне агентство з питань запобігання корупції сприяє визначенню основної проблематики у сфері судової влади, проте активне впровадження етичних стандартів та культури доброчесності не є стабільним через недостатні ресурси та низький рівень законодавчого регулювання заходів, метою яких є фінансовий моніторинг, запобігання конфлікту інтересів, що тісно пов'язано з доброчесністю суддів, яка є суб'єктивною категорією

¹ Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine

[1, с. 261]. Громадська рада доброчесності, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Вища рада правосуддя є суб'єктами, які безпосередньо оцінюють відповідність критеріям доброчесності [6, ст. 3]. Доброчесність повинна бути унормована у законодавчих актах для точного визначення даної правової категорії, тому що наразі надання точних визначень базується переважно на правових позиціях вищих судових інстанцій та позиціях Вищої кваліфікаційної комісії суддів України [2, с. 38]. Окрім цього, суб'єктивність та оціночність поняття доброчесності мають бути нівельовані зіставленням із фактичним відображенням діяльності на суддівській посаді, тобто в процесі судового розгляду мають бути враховані декларації доброчесності, родинних зв'язків разом з документами, які підтверджують законність джерел походження майна, оформлені згідно встановлених законом вимог.

Декларування є обов'язковою умовою для кандидатів на посаду судді, що є предметом оцінки Вищої кваліфікаційної комісії суддів України для встановлення відповідності даних осіб до необхідних критеріїв компетентності та доброчесності. Відповідно до ч. 9 ст. 69 Закону України "Про судоустрій та статус суддів" це виражається у відсутності обґрунтованих сумнівів у його незалежності, чесності, неупередженості, невідкупності, сумлінності, у дотриманні кандидатом етичних норм, бездоганній поведінці у професійній діяльності та особистому житті, щодо законності джерел походження його майна, відповідності рівня життя кандидата на посаду судді або членів його сім'ї задекларованим доходам, відповідності способу життя кандидата на посаду судді його попередньому статусу [7, ст. 69].

Аналізуючи судову практику, згідно Акту Вищої ради правосуддя № 1786/0/15-21 від 05.08.2021 року відмова кандидату на посаду судді ґрунтується на обґрунтування підстав невнесення подання до Президента України про призначення на посаду судді Господарського суду міста Києва через невідповідність критеріям доброчесності даного кандидата, щодо якого було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 190 Кримінального кодексу України, але внесено недостовірну інформацію про відсутність порушених справ, що сприймається, як порушення вимог доброчесності судді із відповідною оцінкою морально-етичної складової кандидата [5]. Враховуючи пояснення, Вища рада правосуддя керується обов'язком внесення правдивої та повної інформації на вимогу низки нормативно-правових актів. Шляхом подання таких відомостей та документів відбувається всебічна характеристика кандидата на посаду судді, як носія влади з бездоганною репутацією. Згідно Постанови Великої Палати Верховного Суду № 9901/355/21 від 10.11.2022 року було встановлено фактичне порушення вимог доброчесності, як

характеристики людини та способу її життя на засадах справедливості. Верховним Судом було визнано правомірними та достатньо вмотивованими підстави відмови Вищої ради правосуддя [3].

Відповідно до Постанови Верховного Суду № 9901/764/18 від 24.06.2020 року підставою припинення участі кандидата у доборі на посаду судді місцевого суду є надання неправдивої інформації про розмір заробітної плати та відсутності декларування корпоративних прав у кредитній спілці. Фактична невідповідність вимогам доброчесності впливає з факту подання неправдивих відомостей в ході декларування, неправдивого декларування доходів за 2016 рік. Незважаючи на те, що особа не заперечувала це джерело доходу через зазначення фактичного замість нарахованого доходу у декларації, стверджувала, що забула про своє членство у спілці, не знала, що відомості знаходяться у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, дане рішення не підлягає спростуванню згідно порушення вимог декларування та недостатньої вмотивованості позову особи [4]. Чітка позиція Верховного Суду пояснюється обов'язком надання правдивих відомостей, що логічно впливає з Кодексу суддівської етики та фактичної реалізації суддівських повноважень згідно відповідних моральних орієнтирів. Високі моральні якості судді неможливо пов'язувати з необізнаністю в ході неповного декларування, тому відсутність послідовності у поданні такої інформації сприймається потенційним корупційним ризиком у сфері формування суддівського корпусу, який відповідає вимогам доброчесності.

Отже, інтеграція морально-етичних аспектів доброчесності у правову систему являє собою актуальний чинник зменшення корупційних ризиків у судовій системі України. Через суб'єктивність оцінювання внутрішніх моральних якостей особи, свідомого вибору власної поведінки, як вольового фактору, основним приводом встановлення порушення вимог доброчесності є фінансова сфера внаслідок недостовірного декларування або незаконних джерел походження майна, таких критеріїв, які відображаються в об'єктивній реальності. Існує необхідність законодавчого закріплення поняття доброчесності, його чіткої інтеграції у правозастосовну практику, надання йому юридичної сили для уніфікованого підходу встановлення вимог доброчесності суб'єктами, які призначають суддів на посаду, порушення таких вимог, що тягне притягнення судді до юридичної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Навроцька Ю. С., Пашов Р. І. Запобігання корупції та забезпечення доброчесності як запорука розбудови громадянського суспільства. *Інвестиції*:

практика та досвід. 2024. № 20. С. 258–262. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.20.258>

2. Наумкіна С. М., Микитей А. О. Визначення поняття «добросовісність суддів» в науковому вимірі на судовій практиці. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2025. № 10. С. 33–38. DOI: <https://doi.org/10.31558/2617-0248.2025.10.6> (дата звернення: 27.11.2025).

3. Постанова Великої палати Верховного Суду від 10.11.2022 у справі №9901/355/21. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=107533714&red=100003678> (дата звернення: 27.11.2025).

4. Постанова Верховного Суду від 24.06.2020 у справі № 9901/764/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90458936> (дата звернення: 27.11.2025).

5. Про відмову у внесенні Президентів України подання про призначення Бобрешова Є.Г. на посаду судді Господарського суду міста Києва : Рішення від 05.08.2021 № 1786/0/15-21. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/3247> (дата звернення: 27.11.2025).

6. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII : станом на 12 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 27.11.2025).

7. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII : станом на 4 черв. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 27.11.2025).